

נוהל בדבר נקיטת אמצעי ביטחון ופעולות תשתית בתקופת לחימה

פרק א': כללי

1. מטרת הנוהל

מטרת נוהל זה הינה להכניס את ההתאמות והתוספות הנדרשות בפקודות חטיבת המבצעים ומתפ"ש ביחס לנקיטת פעולות ביטחוניות ופעולות תשתית באיו"ש ובאזח"ע במסגרת הפעלת תוכניות [REDACTED], [REDACTED] או [REDACTED]

2. הגדרות

לעניין נוהל זה:

א. "צעדים" - אמצעי בטחון ופעולות תשתית.

ב. "אמצעי בטחון" -

(1) עוצר (פרק ב', להלן);

(2) כתר (פרק ג', להלן);

(3) סגירת מקומות ושטחים (פרק ד', להלן);

(4) הגבלת השימוש בדרכים (פרק ה', להלן);

ג. "פעולות תשתית" (פרק ו' להלן) -

(1) תפיסת מקרקעין לצרכים צבאים (הן ללא פגיעה בתכסית והן תוך פגיעה בתכסית);

(2) תפיסת מקרקעין לצרכים צבאיים לצורך פריצת צירי תנועה;

(3) הריסה לצרכים צבאיים של מבנה שאינו משמש למגורים;

(4) הריסה לצרכים צבאיים של מבנה המשמש למגורים או שהינו בעל רגישות מיוחדת;

(5) עקירה, כריתה או גיזום של עצים או גידולים.

ד. "רמ"א" - לרבות רמת"ק אזח"ע בנוגע לאזור חבל עזה.

3. עקרונות כלליים להפעלת אמצעי ביטחון ונקיטה בפעולות תשתית

דגשים: א. עקרונות אלה חלים בנוסף לעקרונות ולכללים המפורטים ביחס לכל הצעדים המפורטים בכל פרק.

ב. אלוף הפיקוד מוסמך להחמיר על הסמכויות הנקובות בנוהל זה לביצוע צעדים

מכוחו.

4. מידתיות ובחינת חלופות

- א. נקיטה בצעדים המפורטים בנוהל זה מותנית בקיומם של צורך צבאי או צרכי המערכה.
- ב. יש לשמור על יחס סביר בין הצורך בביצוע הצעדים לבין הפגיעה האפשרית באוכלוסייה האזרחית וברכוש.
- ג. יש לבחון חלופות לצעדים לפני הנקיטה בהם ולבחור באמצעי הפוגע במידה הפחותה ביותר ברכוש הפרט או ברווחתו.

5. הודעה מוקדמת זכות הטיעון

- א. ככלל, לפני נקיטה בצעד המופנה במישרין כלפי אדם פרטי מסוים או רכוש, יש להודיע לו אודות הכוונה לפצעו, על מנת לאפשר לו להציג טיעוניו ו/או לנקוט בצעדים מטעמו להסרת הסכנה או לצמצום נזקיו.
- ב. מטרת זכות הטיעון היא לוודא שבידי מקבל ההחלטה כל הנתונים הרלוונטיים לפני קבלתה וכי נשקלו כל החלופות הרלוונטיות.
- ג. בכפוף לסייגים המיוחדים בהמשך, אם הודעה מוקדמת או מתן זכות טיעון לפי ביצוע הצעד עלולים לסכל את ביצוע הצעד, לסכן את כוחות צה"ל או את האוכלוסייה האזרחית, או אינם אפשריים מטעמים מעשיים – ניתן לתת זכות טיעון בדיעבד או, באם הדבר אינו מעשי – לוותר עליה באישור הדרג המאשר, המפורט בנוהל ביחס לכל צעד.
- הערה: ביחס לתושביהם של שטחים המצויים באחריות ביטחונית פלסטינית, הרי שאם לא קיימת אפשרות ליצור קשר ישיר עם הפרט הנפגע מוקיטת הצעד, ניתן להסתפק במסירת הודעה לגורמים הרשמיים של הרש"פ (באמצעות המת"ק או ה- DCO).

6. צו בכתב

- א. ככלל, צעדים מכוח נוהל זה, צריכים להיות מלווים בהוראה כתובה.
- ב. הצו הכתוב יוצא בחתימת המפקד הצבאי לפני נקיטת הצעד, אלא אם כן מדובר במקרה בו הדחיפות המבצעית אינה מאפשרת הוצאת צו בכתב לפני ביצוע הצעד. במקרה כאמור יוצא הצו בהקדם האפשרי (אלא אם כן חל האמור בסעיף 6 ג').
- ג. מקום שמדובר בצעדים הננקטים למשך פרק זמן קצר או שהם בעלי היקף פגיעה מצומצם, ניתן, לאחר התייעצות עם יועמ"ש האזור, להסתפק בהוראה בע"פ.

7. הגבלת זמן ובחינה מחודשת של הצעד

תוקפו של הצעד מוגבל בזמן, בהתאם לאמור בנוהל. יש לבחון מעת לעת את הצורך בהמשך נקיטת הצעד ולשקול אפשרות לבטלו, להאריכו או לשנותו.

8. חובת תיעוד

א. כל נקיטה בצעד מכוח נוהל זה, תתועד במהלך ביצועה או בסמוך לכך. בפרט יצוינו הפרטים

הבאים:

- 1) הצעד שננקט;
- 2) השטח בו ננקט הצעד (מעמדו ההסכמי, ונתונים קרקעיים);
- 3) הצורך בביצוע הצעד, כולל פירוט האירועים שבתגובה להם בוצע;
- 4) מועד הביצוע;
- 5) הדרג המחליט, הדרג המאשר, הדרג המייעץ או הדרג שיש לעדכנו ועמדתו;
- 6) שמות מבצעי הצעד והיחידות אליהן הם משתייכים;
- 7) האם נבחנו חלופות עובר לנקיטת הצעד? אם כן – אילו?
- 8) האם ניתנה זכות טיעון לבעלי החלקה בה בוצע הצעד? אם לא – מדוע? אם כן – כיצד?
- 9) תיאור הנזק שנגרם, לגוף או לרכוש (ככל שאכן נגרם);
- 10) האם הוצא צו כתוב? אם כן – יש לצרף עותק ממנו;
- 11) כל נתון רלוונטי נוסף.

ב. יתועד המצב בשטח גם באמצעות צילום, לפני נקיטת הצעד, תוך כדי נקיטתו ולאחריו.

ג. התיעוד של כל צעד, יועבר לגורם שיקבע בפיקוד (בכתב מינוי של אלוף הפיקוד),

וישמר לתקופה של שמונה שנים לפחות.

תיעוד פעולות התשתית המבוצעות מכוח פרק ו' לנוהל זה, יישמר גם בידי המנהל האזרחי באיו"ש והמת"ק באזח"ע, ויועבר גם לחטיבה לתביעות וביטוח במשהב"ט.

ד. התיעוד ייערך על גבי טופס המצ"ב כנספח לנוהל זה.

9. קבלת החלטות

- א. הנוהל קובע, לגבי כל אחד מן הצעדים, מיהו הדרג המחליט על ביצועו. לגבי חלק מן הצעדים נקבעו דרגים מייעצים לקבלת ההחלטה ודרגים שיש לעדכן.
- ב. מקום שנקבע בנוהל זה דרג מייעץ – חלה חובת התייעצות עימו.
10. קביעת הדרגים מקבלי ההחלטות נעשתה בהתחשב בשיקולים הבאים:
- האם מדובר במענה מידי לפעילות לוחמתית;
 - דחיפות הצעד;
 - מידת הפגיעה של הצעד;
 - הפיכות הצעד;
 - רגישות מיוחדת (לדוגמא – פגיעה במסגד).
11. בכל מקום בו מוענקת סמכות כלשהי, מכוח נוהל זה, לדרג מסוים, סמכות זו מוקנית אף לדרגים בכירים יותר.
12. במקרה של מחלוקת בין הדרג המחליט לבין הדרג המייעץ – תועלה המחלוקת להכרעת דרג בכיר יותר מן הדרג המחליט.
13. ייעוץ משפטי וממשלי
- נקיטה בצעד לפי נוהל זה מותנית בהתייעצות עם היועמ"ש ובאישורו במקרים הבאים:
 - נושא הנוגע, במישרין או בעקיפין, בהליך תלוי ועומד בפני בית משפט;
 - נושא לגביו קיימת פנייה מוקדמת המעוררת סוגייה משפטית (כגון פניית עו"ד).
 - בכל מקרה אחר בו צעד עשוי לעורר רגישות משפטית, תקיים התייעצות עם היועמ"ש לפני ביצועו.
 - כאשר מתעוררת רגישות ממשלית, נקיטה בצעד לפי נוהל זה תבוצע בהתייעצות עם המנא"ז או המת"ק.

14. משך תוקפו של הנוהל

נוהל זה יעמוד בתוקפו כל עוד מופעלת אחת מהתוכניות "פלדה", "ברונזה", "שדה" או "מצודה". הסתיימה הפעלת התוכנית האופרטיבית כאמור, ייבחן מחדש הצורך הצבאי בהמשך נקיטתם של אמצעי הבטחון ופעולות התשתית שננקטו מכוח נהל זה, ועל המשך נקיטתם כאמור, ישובו לחול הנהלים החלים בעת שגרה.

15. אחריות לקיום הוראות הנוהל

האחריות לקיים את הוראות הנוהל ולוודא את קיומן מוטלת על הגורם המחליט על נקיטת הצעד.

פרק ו': פעולות תשתית

חלק א': כללי

1. מטרת פרק זה להסדיר את אופן ביצוען של פעולות תשתית, בהתאם לקטגוריות הבאות:

א. פעולת תשתית הדרושה תוך כדי לחימה בפועל – חלק ב' לפרק זה;

ב. פעולת תשתית הנובעת מתקופת הלחימה, שלא במסגרת לחימה בפועל – חלק ג' לפרק זה;

ג. פעולת תשתית שאינה נובעת, בהכרח, מפעולות הלחימה או מתקופת הלחימה – חלק ד' לפרק זה.

חלק ב': פעולת תשתית הדרושה תוך כדי לחימה בפועל

הדרג המאשר

1. תפיסת רכוש או פגיעה ברכוש, הנדרשת באופן מיידי לצורך סילוק סכנה ממשית לפגיעה

בחילי צה"ל או באוכלוסייה אזרחית, תבוצע באישורו של המפקד הבכיר בשטח.

2. סמכות זו קיימת כל עוד מתקיימת לחימה בפועל.

מרגע שהלחימה הפעילה בשטח הרלוונטי פסקה – יחול חלק ג' להלן.

צו בכתב וזכות טיעון

3. פעולת תשתית המתבצעת מכוח חלק זה לנוהל, אינה מחייבת הוצאת צו בכתב ומתן זכות

טיעון לפני ביצועה.

חלק ג': פעולת תשתית* הדרושה בתקופת לחימה, שלא במסגרת לחימה בפועל

הדרג המאשר

1. הסמכות לאשר פעולת תשתית המבוצעת מכוח חלק זה תהא כדלקמן:

מהות הפעולה	דרג מחליט	דרג שיש לעדכן	דרג מייעץ	דוגמאות
1. הריסה לצרכים צבאיים של מבנה שאינו משמש/ אינו מיועד לשמש/ אינו ראוי לשמש למגורים	אלוף הפיקוד	הרמטכ"ל	**רמ"א+ יועמ"ש	כגון: הריסת חממות ובתי מלאכה.
2. הריסה לצרכים צבאיים של מיבנה המשמש/ מיועד לשמש/ ראוי לשמש מגורים או בעל רגישות מיוחדת***	הרמטכ"ל		+ מתפ"ש פצ"ר	כגון: הריסת בתי מגורים, בתי ספר, מרפאות, אתרים דתיים.

בשטחים שאינם בשליטה ביטחונית של צה"ל מחייב תמיד אישור רמטכ"ל.

*מחייב, ככלל, הליך מתן זכות טיעון והוצאת צו בכתב ע"י הדרג המחליט, למעט במצב בו ההליך מסכן את הפעולה.

**באזח"ע - הרמת"ק

*** משיקולים ביטחוניים גם אם לא בוצע ממנו פח"ע.

תפיסת מקרקעין/ בתים הנובעת מתקופת הלחימה, שלא במסגרת לחימה בפועל:

מהות הפעולה	דרג מחליט	הדרג שיש לעדכן	דרג מייעץ
1. תפיסת מקרקעין/ מבנים לצרכים צבאיים ללא פגיעה בתכסית: 1. עד 45 יום			
2. מעבר ל- 45 יום, ולתקופות של עד 60 יום בכל פעם	מח"ט	(בהיעדר יכולת ליתן זכות טיעון- נידרש אישור מפקד אוגדה).	רמת"ק
2. תפיסת בית מגורים באופן המונע את המגורים בו לתקופה של עד 60 יום בכל פעם	מפקד אוגדה	(בהיעדר יכולת ליתן זכות טיעון- נידרש אישור אלוף הפיקוד).	* רמ"א + יועמ"ש
3. תפיסת מקרקעין/ מבנים לצרכים צבאיים תוך פגיעה בתכסית (שלא לצורך פריצת צירי תנועה) לתקופה של עד 60 יום בכל פעם	מפקד האוגדה	(בהיעדר יכולת ליתן זכות טיעון- נידרש אישור אלוף הפיקוד).	* רמ"א + יועמ"ש
4. א. תפיסת מקרקעין לצרכים צבאיים לצורך פריצת צירי תנועה. ב. אם צירי התנועה בשטחים שבאחריות ביטחונית פלסטינית	אלוף הפיקוד	הב"ט	* רמ"א + יועמ"ש
5. תפיסת מקרקעין לצורך סלילת כבישים עוקפים	אלוף הפיקוד	הרמטכ"ל + אשור היועמ"ש לממשלה	* רמ"א + יועמ"ש

עקירה, כריתה, גיזום של עצים כנקיטה של אמצעי ביטחון:

דרג מייעץ	הדרג שיש לעדכן	דרג מחליט	מהות הפעולה	
*רמ"א+ יועמ"ש	(בהיעדר יכולת ליתן זכות טיעון- נידרש אישור מפקד האוגדה).	מח"ט	עקירה, כריתה או גיזום של עצים או גידולים בהיקף של עד חצי דונם	1
*רמ"א+ יועמ"ש	(בהיעדר יכולת ליתן זכות טיעון- נידרש אישור אלוף הפיקוד).	מפקד האוגדה	עקירה, כריתה או גיזום של עצים או גידולים בהיקף של מעל חצי דונם	2

2. זכות הטיעון

א. ככלל, יש להודיע לבעלי המקרקעין או למחזיק בהם – לפני ביצוע פעולת תשתית לפי חלק זה אודות הכוונה לבצעה, ולתת לו אפשרות להציג טיעונו ו/או לנקוט בצעדים מטעמו להסרת הסכנה או לצמצום נזקיו.

ב. כאשר הודעה מוקדמת או מתן זכות טיעון לפני ביצוע הפעולה עלולים לסכל את ביצועה, לסכן את כוחות צה"ל או את האוכלוסייה האזרחית, או אינם אפשריים מטעמים מעשיים, ולמעט במקרים שחל עליהם סעיף 2 ג' להלן – ניתן לתת זכות טיעון בדיעבד או, באם הדבר אינו מעשי – לוותר עליה, בהתקיים התנאים המצטברים הבאים:
 (1) אישור היועמ"ש (פרט לתפיסת מקרקעין ללא פגיעה בתכנית לתקופה של עד 45 יום);
 (2) אישור דרג פיקודי בדרגה הגבוהה מזו של הדרג המחליט (ראה טבלה שלעיל).

ג. הערה: ביחס לתושביהם של שטחים המצויים באחריות ביטחונית פלסטינית, הרי שאם לא קיימת אפשרות ליצור קשר ישיר עם הפרט הנפגע מנקיטת הצעד, ניתן להסתפק במסירת הודעה לגורמים הרשמיים של הרש"פ (באמצעות המת"ק או ה- DCO).

ד. האחריות לוודא את קיום הוראות סעיפים 6 א'– ב' לעיל, ולתעד את קיומם, מוטלת על הדרג המחליט.

3. צו בכתב

א. ככלל, לפני ביצוע פעולת תשתית מכוח חלק זה, יוצא צו בכתב בחתימת המפקד הצבאי, בהתאם לנוסחים המצ"ב כנספחים לנוהל.

ב. מקום בו הדחיפות המבצעית אינה מאפשרת הוצאת צו בכתב לפני ביצוע פעולת התשתית, יוצא צו כאמור בהקדם האפשרי.

ג. במקרים בהם המדובר בפעולה תשתיתית הנעשית מתוך דחיפות מבצעית או בעלת משך זמן או היקף פגיעה מצומצמים ניתן, לאחר התייעצות עם יועמ"ש האזור, להסתפק בהוראה בע"פ. ההחלטה בעניין זה נתונה לשיקול דעתו של היועמ"ש.

ד. ככלל, הצו יימסר לבעלי המקרקעין או למחזיק בהם, במישרין או באמצעות הקישור הפלסטיני. באם אינו ניתן לביצוע, יש לתלות הודעות על גבי המקרקעין.

חלק ד': פעולות תשתית שאינה נובעת, בהכרח, מפעולות לחימה או מתקופת הלחימה

1. פעולות תשתית, הדרושות בשל צורך צבאי שאינו נובע, בהכרח, מפעולות הלחימה או מתקופת הלחימה, תבוצענה בהתאם לנוהל הקבוע בפקודה 1/0.058 של חט' המבצעים.

חלק ה': הוראות כלליות

1. באחריות הדרג המחליט לוודא כי כל פעולת תפיסה או הריסה המתבצעת מכוח פרק זה תתועד על גבי הטפסים הרצ"ב בנספח לפקודה, ובהתאם לאמור בפרק א' לנוהל זה. העתקים מן התיעוד האמור יועברו גם לידי תחום תשתית במינהל האזרחי או במת"ק, שיעבירם גם לידי חטיבת התביעות והביטוח במשרד הבטחון.

2. ביחס למקרקעין שנתפסו מכוח נוהל זה (ובפרט, לצורך סלילת כבישים), בהסתיים תקופת הפעלתן של תוכניות "פלדה", "ברונזה", "שדה" או "מצודה", יבחן אלוף הפיקוד מחדש את הצורך הצבאי בהמשך תפיסתם, ועל המשך תפיסת המקרקעין תחולנה הוראות נוהל חט' המבצעים (1/0.058).

טופס תיעוד אמצעי ביטחון ופעולות תשתית

סוג הפעולה (הקף בעיגול): עוצר/ כתר/ סגירת מקום/ הגבלת שימוש בדרך/ תפיסת מקרקעין לצרכים צבאיים/ תפיסת מקרקעין לצורך פריצת ציר תנועה/ הריסת מבנה שאינו משמש למגורים/ הריסת מבנה המשמש למגורים או בעל רגישות מיוחדת/ גיזום, כריתה או עקירה של עצים או גידולים.

תאריך הנקיטה בפעולה: _____

הצורך הצבאי בפעולה: (לרבות פירוט האירועים שבתגובה להם ננקט הצעד: _____

השטח בו בוצעה הפעולה: _____

מעמד הסכמי: _____

בעלויות (קרקע פרטית/ אדמות סקר/ אדמות מדינה): _____

נזקים שנגרמו לגוף או לרכוש: _____

האם ניתנה זכות טיעון לפרט הנפגע? - אם לא, מדוע? _____

האם נשקלו חלופות? אם כן- אילו? _____

האם הוצא צו כתוב? (אם כן- לצרף העתק ממנו) _____

שמות מבצעי הפעולה והיחידות אליהן הם משתייכים: _____

הדרג המחליט: _____

הדרג המאשר: _____

עמדת הדרג המייעץ: _____

הערות/ שונות: _____